

***Vittu*-sanueen monimuotoisuus suomenkielisten laulujen lyriikoissa**

Pragmasemanttiset ja morfosyntaktiset funktiot lausumassa

Kati Kananen

Kandidaatintutkielma

Kielten tutkinto-ohjelma (HuK)

Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Kielten tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kati Kananen

***Vittu*-sanueen monimuotoisuus suomenkielisten laulujen lyriikoissa –**

Pragmasemanttiset ja morfosyntaktiset funktiot lausumassa

Sivumäärät: tutkielma 34

Kandidaatintutkielmani aiheena on *vittu*-sanueen käyttö suomenkielisten laulujen lyriikoissa. Lähestyn aihetta pragmasemantiikan sekä morfosyntaksin näkökulmasta. Olen valinnut aineistooni kymmenen musiikkikappaleen lyriikat, joiden ensivaikutelma on esimerkiksi herkkä, lämmin tai voimaannuttava. Tutkimukseni tarkoitus on osoittaa, että *vittu*-sanuetta käytetään monipuolisesti erilaisissa konteksteissa, eikä sen käyttöympäristön tarvitse olla aggressiivinen tai vihainen. Lisäksi tutkimukseni tarkoitus on selvittää, millaisia funktioita sanueella on lausumissa, kuten onko *vittu*-sanalla ja sen eri johdoksilla vaikutusta lausuman merkitykseen ja millainen kieliopillinen asema lausumassa niillä on.

Tutkimusmetodinä käytän lauseen pragmasemanttista analyysiä ja tähän tarkoitukseen olen luonut Access-ohjelmalla analyysitaulukon. Olen sijoittanut taulukkoon elementtejä pragmasemantiikasta sekä morfosyntaksista. Teorian viitekehystenä olen käyttänyt kognitiivista kielitiedettä ja sen kahta alahaaraa – kognitiivista kielioppia ja konstruktiokielioppia. Lisäksi olen perehtynyt Matti Larjavaaran määritelmiin polysemiasta ja affektiivisuudesta. *Vittu*-sanueen kieliopillisiin funktioihin perehtymisessä Ison suomen kieliopin määritelmät olivat suuressa roolissa.

Analyysini tulokset osoittivat, että *vittu*-sanue esiintyy sekä aggressiivisessa että ei-aggressiivisessa käyttöympäristössä. Sanueen käyttö aineistossani oli monipuolista, eikä sillä viitattu *vittu*-sanana alkuperäiseen merkitykseen. *Vittu**-sana esiintyi lausuman alussa, keskellä ja lopussa erilaisissa kieliopillisissa funktioissa ja se vahvisti lausuman tai lauseenjäsenen luomaa affektiivisuutta. Tuloksien perusteella väitän, että *vittu*-sanueesta on muodostunut ilmaisuuden keino, joka on osittain vakiintunut puhekieliseen käyttöön. Tässä tarkoitan erityisesti sellaista käyttöä, jossa *vittu**-sana ei ole enää vain karkea ilmaisu, vaan enemmänkin luonnollinen tai jopa neutraali osa lausumaa. Jotta tämä väite voitaisiin todeta paikkaansa pitäväksi, täytyisi aineiston kuitenkin olla määrällisesti suurempi ja lyriikat useammasta eri musiikin genrestä. Lisäksi täytyisi ottaa huomioon eri ikäluokkien asenteet sanueen käyttöä kohtaan.

Avainsanat: affektiivisuus, kirosanat, konstruktiokielioppi, polysemia

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tausta	5
1.2	Menetelmä ja aineisto	6
1.3	Tutkimuskysymykset ja hypoteesi	7
2	Teoreettinen tausta	9
2.1	<i>Vittu</i> -sanueen historiaa	9
2.2	Kognitiivinen kielitiede	10
2.2.1	Kognitiivinen kielioppi	10
2.2.2	Konstruktiokielioppi	11
2.3	Pragmasemantiikka: affektiivisuus ja polysemia	11
2.3.1	Affektiivisuus	11
2.3.2	Polysemia	12
2.4	<i>Vittu</i> -sanueen kielioppia	13
2.5	Asenteet <i>vittu</i> -sanuetta kohtaan	14
3	Aineiston käsittely ja menetelmä	16
3.1	Lyriikoiden keruu ja käsittely	16
3.2	Pragmasemanttinen lauseanalyysi	17
4	<i>Vittu</i>-sanueen monipuoliset tehtävät lausumassa	19
4.1	Pragmasemanttinen analyysi	19
4.1.1	Tunnelma ja teema	19
4.1.2	Polysemia	20
4.1.3	Affektiiviset funktiot	21
4.2	Morfosyntaktinen analyysi	23
4.2.1	Lauseenjäsenasema	23
4.2.2	Sanaluokka	24
4.2.3	Lausetyyppi	25
4.2.4	<i>Mitähän vittua</i> -konstruktio	26
5	Päätelmät	28
	Lähteet	30

Aineslähteet	30
Kappaleiden melodiset versiot	30
Lyriikat	31
Tutkimuskirjallisuus	31
Lyhenteet	34

1 Johdanto

Tutkin kandidaatintutkielmassani *vittu*-sanueen¹ käyttöä suomenkielisten laulujen lyriikoissa. Keskityn erityisesti lyriikoihin, jotka ovat tulkintani mukaan tunnelmaltaan herkkiä, rauhallisia, iloisia tai haikailevia. Aineistoni lyriikat ovat tyyliltään hieman toisistaan poikkeavia. Aineistossani on kappaleita artisteilta kuten Alvari (*Vittu nyt on kevät*), Averagekidluke (*Vitun hyvin*) ja Vesta (*Tuun ilman huomioo toimeen*). Tarkastelen *vittu*-sanueen affektiivisuutta² ja kieliopillisia rooleja lausumassa³ sekä sitä, millaisia merkityksiä *vittu**⁴-sana luo käyttöympäristössään. *Vittu* on määritelty esimerkiksi karkeaksi kirosanaksi (KS) sekä voimasanaksi, joka toimii kantasana useille johdoksille (VISK § 1725). Kiro sanat koetaan usein voimakkaiksi tehostesanoiksi, joilla pyritään aiheuttamaan kokijassa shokkireaktio (Hjort 2007a: 47). *Vittu* käsitetään siis yleisesti karkeaksi voimasanaksi, mutta sitä käytetään monipuolisesti luomaan erilaisia merkityksiä.

1.1 Tausta

Kiro sanatutkimusta on tehty aikaisemminkin, mutta tutkimuksien aineistoissa huomioidaan usein useampia eriasteisia kiro sanoja. *Vittu**-sana tulee kuitenkin näyttävästi esiin merkittävänä kiro sanana niissä tutkimuksissa, joihin se on otettu mukaan. Kiro sanatutkimusta on tehnyt esimerkiksi Minna Hjort, joka lähestyy aihetta useista eri näkökulmista. Hjort on tutkinut muun muassa kiro sanojen käännoksiä (Hjort 2015) ja kiro sanojen terminologiaa (Hjort 2007b). Hjortin mukaan kiro sana on affektinen ja dysfemistinen⁵ tabusana, jolla viitataan yleensä johonkin muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitteeseensa (Hjort 2007a: 46). Hakiessani aikaisempia tutkimuksia erityisesti *vittu*-sanueen käytöstä lausumissa tuloksia tuli vähän. Lyriikoita on tutkittu aikaisemminkin kiro sanojen ja affektiivisuuden näkökulmasta, mutta en löytänyt aikaisempaa tutkimusta, jossa *vittu*-sanueeseen lyriikoissa olisi paneuduttu esittämästäni näkökulmasta. Valitsin tämän sanueen tutkimukseni kohteeksi, koska se on morfosyntaktisesti mielenkiintoinen ja sen esiintymisympäristö vaikuttaa olevan monipuolinen.

¹ Sanue = samasta kantasanaasta muodostuneet johdokset ja taivutusmuodot; yhteen kuuluvien sanojen ryhmä (ks. esim. Kielitoimiston sanakirja)

² Eri lähteissä käytetään eri kirjoitusasua *affektisuus*; *affektiivisuus* (ks. esim. Kielitoimiston sanakirja). Olen valinnut opinnäytetyöhöni muodon *affektiivisuus* ja käytän sitä myös kaikkien lähdeviitteiden kohdalla.

³ Lausuma = virkettä vastaava itsenäinen jakso puheessa (ks. esim. Kielitoimiston sanakirja)

⁴ *vittu** = sanueeseen kuuluvan sanan esiintymä; johdos

⁵ Dysfemismi = sävyiltään halventava, karkea tai vulgääri kiertoilmaus (Tieteen termipankki).

Lähestymistapani *vittu*-sanueen käyttöön lyriikoissa on harvinainen, koska keskityn vain yhteen sanueeseen ja lähestyn aihetta kahden eri teorian pohjalta. Haluan kuitenkin korostaa, että kirosanatutkimusta sekä *vittu**-sanaa koskevaa tutkimusta on tehty monesta eri näkökulmasta. Lari Kotilainen on tutkinut *vittu*-sanan käyttöä konstruktioidissa, joissa esiintyy kiello ilman kieltoverbiä. Kotilainen kutsuu tätä ilmiötä affektiseksi kieltokonstruktiksi. (Affektiivisuudesta esim. Kotilainen 2007: 41.) Monika Haapala tarkastelee kandidaatintutkielmassaan (2021) *vittu*-sanan sensurointikeinoja Twitter-keskusteluissa, Venla Kaunonen lähestyy kandidaatintutkielmassaan (2024) nuorten asenteita *vittu*-sanan käyttöä kohtaan muiden kirosanojen ohella ja Piia Joronen sivuaa aihetta pro gradu -tutkielmassaan (2007), joka käsittelee verkkokeskustelujen puhekieltä koskevia affektiivisiä kannanottoja.

1.2 Menetelmä ja aineisto

Sovellan tutkimuksessani konstruktiokielioppia sekä kognitiivista kielioppia. Merkityksien analysointia lähestyn pragmasemantiikan näkökulmasta. Käytän syntaktisten sekä semanttisten rakenteiden analyysiin analyysitaulukkoa. Analyysitaulukon muodostamisessa olen hyödyntänyt koodaustapaa, jossa tutkimusaineiston esiintymälle määritellään tutkijaa kiinnostavat ominaisuudet (ks. esim. Luodonpää-Manni – Ojutkangas 2022: luku 7). Esiintymät luokitellaan järjestelmällisesti tutkittavien ominaisuuksien perusteella esimerkiksi taulukkoon. Esittelen käyttämäni koodaustapaa tarkemmin luvussa 3.2. Kvalitatiivisessa tutkimuksessani tutkin lauseen pragmasemanttisen analyysin avulla *vittu*-sanueen affektiivisuutta, mahdollista polysemiaa sekä morfosyntaktisia ilmiöitä. Otan analysoinnissani huomioon muun muassa *vittu**-sanan lauseenjäsenänsä, sanaluokan, affektiivisen vaikutuksen lausuman merkitykseen, affektiivisuuden vaikutusalan⁶ sekä kappaleen tunnelman ja teeman. Analyysin laaja-alaisuus antaa mahdollisuuden tarkkailla, nouseeko jokin piirre erityisesti esiin *vittu**-sanan käytössä ja antaako se lausumalle merkittävää affektiivista merkitystä. Aineistossani *vittu**-sana esiintyy monipuolisesti erilaisissa käyttöympäristöissä sekä erilaisissa rooleissa, kuten esimerkiksi tehosteena, määritteenä sekä substantiivina.

Aineisto on hankittu pääosin verkkosivuston lyrics.fi arkistosta. Otin yhteyttä verkkosivuston ylläpitoon sähköpostilla. Pyysin heiltä listaa artisteista ja heidän kappaleistaan, joissa esiintyy

⁶ Affektiivisuuden vaikutusalueella tarkoitetaan tässä sitä, vaikuttaako tutkittava lekseemi koko lausumaan, vai lauseenjäseneseen.

sana *vittu*. Havaitsin itse sivustoa käyttäessäni, että pelkällä hakusanalla ”vittu” löytyy eri taivutusmuotoja ja johdoksia, jonka vuoksi pyysin sähköpostissa vain huomioimaan tämän kyseisen lemman⁷. Sain sähköpostitse pitkän listan, josta kävin manuaalisesti läpi kaikki potentiaaliset vaihtoehdot. Ylläpito ei antanut tutkimusta varten sähköpostiosoitettaan enempää tietoja sivuston ylläpitäjistä. Tämän vuoksi sivustosta ei ole myöskään lähdeluettelossa tarkempaa tietoa. Lyrics.fi perustuu käyttäjien itse lisäämiin lyriikoihin, mikä tarkoittaa sitä, että sivustolle voi kuka tahansa lisätä haluamansa kappaleen lyriikat. Alkuperäiskappale ei siis välttämättä sisällä *vittu**-sanaa, vaan käyttäjä on saattanut lisätä sen lyriikoihin itse. Tämän vuoksi jokainen potentiaalinen vaihtoehto on tarkistettu manuaalisesti kuuntelemalla kappale ja tarkistamalla kirjoitetut lyriikat, sekä litteroimalla ne tutkimuksessa käytettävään muotoon. Osa aineiston lyriikoista on kerätty YouTube-sivustolta kuuntelemalla ja litteroimalla. Tutkimukseni aineistoon päätyi lopulta kymmenen kappaleen lyriikat. Vertailun vuoksi aineistossa on yksi kappale, joka on tyyliltään selkeän aggressiivinen ja jossa *vittu* esiintyy 15 kertaa. Täydellinen lista aineiston kappaleista ja niiden esittäjistä löytyy lähdeluettelosta.

1.3 Tutkimuskysymykset ja hypoteesi

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- 1) Onko *vittu**-sanalla jokin merkittävä kieliopillinen asema käyttöympäristössään?
- 2) Onko *vittu**-sanalla useita eri asemia lausumassa, vai nouseeko jokin tietty rooli selkeästi esille?
- 3) Millainen affektiivinen merkitys *vittu**-sanalla on käyttöympäristössään?
- 4) Muuttuuko tämä affektiivinen merkitys, jos *vittu**-sanana poistaa lausumasta?
- 5) Onko *vittu**-sana polyseeminen?

Hypoteesini on, että *vittu**-sanaa käytetään monipuolisesti erilaisissa käyttöympäristöissä. Sitä käytetään roolissa, joka korostaa lausuman affektiivista merkitystä, mutta sen käyttöympäristön ei tarvitse olla aggressiivinen tai vihainen. Lydia Huotari (2016) on tutkinut toisen asteen oppilaiden kiroilua rennossa ympäristössä. Huotari havaitsi, että esimerkiksi *vittu*-sanaa käytettiin monissa eri rooleissa, kuten täytesanoina, välimerkkinä tai

⁷ Lemma = sanan perusmuoto, jonka taivutusmuodosta on kyse (kts. esim. Tieteen termipankki 2025)

sanomaa vahvistavana määritteenä (Huotari 2016: 23). Sari Tuiskunen (2023) on tutkinut voimasanojen variaatioita eri-ikäisten verkkokeskusteluissa ja *vittu* esiintyi tässäkin aineistossa erilaisissa rooleissa. Lisäksi *vittu*-sanueen käyttö on lisääntynyt laulujen lyriikoissa ja sen avulla kohdistetaan kuulijan huomio eri asteisiin merkityksiin. *Vittu**-sana voi siis toimia myös positiivisen sanoman korostajana.

Seuraavassa luvussa käsittelemme tarkemmin teoriaa ja keskeisiä käsitteitä. Lisäksi esittelen *vittu**-sanon historiaa sekä kielioppia.

2 Teoreettinen tausta

Olen käyttänyt tutkimukseni teoreettisena viitekehystenä kahta kielioppimallia, jotka tukevat ja täydentävät toisiaan. Molemmat kielioppimallit ovat laajoja, eikä niille löydy yhtä ainoaa sovellettavaa lähestymistapaa. Olen valinnut analyysini tueksi muun muassa Ronald W. Langackerin kognitiivisen kieliopin (esim. Langacker 2008: 3–26) sekä Charles J. Fillmoren konstruktiokieliopin (Östman – Fried 2005: 1). Käsittelen tässä luvussa myös pragmasemantiikasta tuttuja käsitteitä – affektiivisuutta ja polysemiaa – koska olen kiinnittänyt analyysissäni erityistä huomiota juuri näihin piirteisiin (ks. esim. Larjavaara 2007). Lisäksi kerron *vittu*-sanueen kieliopista sekä esittelen sanueen historiaa, koska koen, että historialla on merkittävä rooli merkityksien analysoinnissa. Lopuksi kerron lyhyesti asenteista *vittu*-sanuetta kohtaan.

2.1 *Vittu*-sanueen historiaa

Vittu-sanauksen ensiesiintymä dokumentoitiin vuonna 1787 Christfried Gananderin alkuperäisteoksessa *Nyt Finsk Lexicon I–III* (Jussila 1998: 308). Sana on lainattu ruotsin kielen sanasta *fitta*, joka jakaa suomen kielen vastineen kanssa saman merkityksen ’naisen sukupuolielimien’ nimityksenä. Ruotsin kieleen sana on mahdollisesti lainattu muinaisnorjan sanasta *fytta*, keskiyläsaksan sanasta *votze* ja uusyläsaksan sanasta *foetze*. Saksan sana on merkinnyt naisen sukupuolielimiä 1400-luvulta saakka. Sanan alkuperä on jäljitetty indoeurooppalaisen kantasanan sanavartaloon *pū-/pu-* saakka, joka on merkinnyt muun muassa ’mädätä’, ’lahota’ ja ’pilaantua’. Ilmaisuuksien on mahdollisesti kehittyneet kauhistusta ilmaisevasta interjektioista, jonka vastine suomen kielessä on *hyi*. (Meri 2002: 447.)

Vittu-sanuetta on käytetty aktiivisesti jo 1800-luvulla. Elias Lönnrotin keräämien kansanrunojen joukossa oli runoja ja loitsuja, jotka sisälsivät *vittu**-sanauksen käyttöä monipuolisesti. Sanaa käytettiin niin positiivisissa kuin negatiivisissakin käyttöympäristöissä. (Lampinen ym. 2015.) Suuri suomalainen seksisanakirja sisältää noin kahden aukeaman verran esimerkkejä *vittu*-sanueen käytöstä. Esimerkkien joukossa on yhdyssanojen määriteosia, joiden perusosana on *vittu*, sananparsia, vertauksia, arvoituksia, sanomuksia, lauluja, loitsuja ja niin edelleen. Otteita on eri murteista ja kolmelta eri vuosisadalta – vuodesta 1787 vuoteen 1994. (Jussila – Länsimäki 2010: 777–781.)

2.2 Kognitiivinen kielitiede

Käytän analyysini tukena kognitiivista kielitiedettä ja erityisesti kahta sen alahaaraa, kognitiivista kielioppia sekä konstruktiokielioppia (luokittelusta tarkemmin esim. Langacker 2008: 7). Kognitiivinen kielitiede ja konstruktiokielioppi ovat molemmat laajoja ajattelumalleja (Kotilainen 2007: 14). Jotta näitä ajattelumalleja voi hyödyntää tutkimuksessa, täytyy perehtyä tarkemmin niiden eri haaroihin ja osata yhdistellä niitä juuri omaan tutkimukseensa soveltuvaksi kokonaisuudeksi. Kognitiivisessa kielitieteessä keskitytään kielen rakenteen kuvaukseen ja se on suoraan kytköksissä puhujaan ja puhetilanteeseen (Leino, P. 1993: 21). Tutkimuksessani keskityn rakenteellisten piirteiden lisäksi myös tilanteeseen, jossa tutkittava sanue esiintyy – puhujan ja puhetilanteen näkökulmasta. Siksi valitsin juuri kognitiivisen kielitieteen sekä em. alahaarat.

2.2.1 Kognitiivinen kielioppi

Kognitiivinen kielioppi on Langackerin kehittämä malli. Langackerin mallia kuvataan konventionaalisten kielenyksikköjen järjestäytyneeksi luetteloksi (Tieteen termipankki 2024). Pentti Leinon (1993: 61–62) mukaan yksikkö on kieleen vakiintunut rakenne, jonka puhuja voi ottaa suoraan käyttöönsä ilman konstruktivista ponnistelua. Langackerin mukaan lauseen peruselementit – eli konventionaalistuneet yksiköt – luovat pohjan, jonka merkityksiä voi muuttaa lisäämällä erilaisia leksikaalisia yksikköjä peruselementtien seuraksi. Hän käyttää esimerkissään *tyttö*, *tykätä* ja *poika* -lekseemejä, jotka saavat seurakseen muita leksikaalisia yksikköjä muodostaen lauseita, kuten *tyttö tykkää pojasta* ja *tämä tyttö saattaa tykätä jostakin pojasta*. Vaikka lausekkeiden peruselementit pysyvät samana, lausekkeen merkitys muuttuu lisäämällä leksikaalisia yksikköjä niiden seuraksi. (Langacker 2008: 259.) Leino lisää ajatusmalliin oman näkökulmansa tulkitsijasta näin: ”Puhuja muodostaa – omalla riskillään – uusia ilmauksia ja voi yleensä hyvin perustein odottaa, että kuulija löytää niille tulkinnan” (P. Leino 1993: 65).

Tutkimuksessani keskityn suurelta osin siihen, millaisia merkityksiä *vittu*-sanueen eri lekseemit muodostavat, kun ympärillä olevat leksikaaliset yksiköt vaihtelevat. Tämän vuoksi juuri Langackerin malli sekä Leinon sovellus tästä mallista ovat oman tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä.

2.2.2 Konstruktiokielioppi

Konstruktiokieliopista on useampia teorioita. Charles J. Fillmoren konstruktiokieliopin pohjana ovat vaatimukset, joiden mukaan kieliopin täytyy olla esimerkiksi generatiivista ja formalisoitavissa sekä sen tulisi yhdistää kieliopin eri komponentteja (Östman – Fried 2005: 1). Konstruktiokieliopin avulla voidaan analysoida lauseen eri komponentteja. Analysoimalla esimerkiksi fonologian, morfosyntaksin, semantiikan ja pragmatiikan yhteyttä toisiinsa huomioidaan syntaksin lisäksi merkityksiä. Konstruktiokielioppi ei siis formalismistaan huolimatta nosta syntaktista muotoa merkityksen yläpuolelle, vaan yhdistää ne muodostaen kognitiivisen kieliopin mallin. (Östman – Fried 2005: 4–5.)

Jaakko Leino yhdistää kognitiivisen kieliopin ja konstruktiokieliopin tutkiessaan suomen kielen permissiivirakennetta. Leinon tutkimus kuvaa sekä syntaktisia että semanttisia rakenteita ja niiden yhteyksiä. Leinon mukaan konstruktiokieliopin avulla voi kuvata rakennetta kokonaisuutena sekä komponentteina. Kognitiivinen kielioppi taas auttaa kuvamaan konstruktioiden käsitteellistä rakennetta. (Leino, J. 2005: 89; 91–92.) Hyödynnän samaa ajattelumallia omassa tutkimuksessani. Analysoin lausumien eri komponentteja suhteessa tutkittavaan sanueeseen syntaktisella sekä semanttisella tasolla.

2.3 Pragmasemantiikka: affektiivisuus ja polysemia

Tutkimukseni lähtökohtana oli selvittää, millaisia merkityksiä *vittu*-sanue luo erilaisissa käyttöympäristöissä. Pääpaino oli alun perin affektiivisuudessa, mutta tutkimukseni edetessä havaitsin, että *vittu**-sana on myös polyseeminen. *Vittu*-sanue on vahvasti affektiivinen, mutta se kantaa myös useita eri merkityksiä. Olen jakanut myös tämän luvun kahden alaotsikon alle, jotta voin korostaa molempien osa-alueiden merkityksellisyyttä tutkimuksessani.

2.3.1 Affektiivisuus

Affektiivisellä ilmauksella voidaan esimerkiksi korostaa tunnetiloja ja tuoda esiin asenteita. Haukkuma-, voima- ja kirosanoja sekä interjektioita pidetään selvästi affektiivista merkitystä kantavina ilmauksina. (Karvinen 2014.) Matti Larjavaara käyttää affektiivisuudesta myös nimitystä *emotiivisuus* (Larjavaara 2007: 448), mikä kuvaa hyvin juuri tunnetilaan painottuvaa näkökulmaa affektiivisuudessa.

Affektiiviset ilmaisut voidaan jakaa kahteen kategoriaan: tunnusmerkkiseen ja tunnusmerkittömään tunteenilmaisuun. Tunnusmerkittöminä ilmaisuina voidaan pitää

neutraaleja lauseita, joissa kuvataan tunnetiloja. Esimerkiksi lause *Musti vihaa variksia* sisältää neutraalin tunnesanan, jolla kuvataan Mustin pysyvää tunnetilaa. Kiro sanat kuuluvat tunnusmerkkisiin ilmaisuihin. Niillä kuvataan tapahtumahetkellä koettavaa hetkellistä tunnetta, ei pysyvää asennetta. Esimerkiksi lauseessa *Nyt mulla/mua alkaa vituttaa* kuvataan hetkellistä, ei pysyvää tunnetilaa. On hyvä kuitenkin tiedostaa, että kirosanoja käytetään myös vaikuttamisen keinona, kuten vaikka esimerkkilauseessa *Nyt vittu keskityt olennaiseen*. Suomen kielessä on myös lukuisia interjektioita, joilla voidaan ilmaista perustunteita, kuten esimerkiksi iloa kuvastava *jee* ja inhoa kuvastava *hyi*. (Larjavaara 2007: 452–457.) Lisäksi on huomioitavaa, että edellä mainittujen esimerkkilauseumien verbien ja partikkelien kieliopilliset tehtävät poikkeavat toisistaan. Esimerkkilauseessa *Nyt mua/mulla alkaa vituttaa* sana *vituttaa* on verbi. Lausumassa *Nyt vittu keskityt olennaiseen* sana *vittu* onkin partikkeli.

2.3.2 Polysemia

Morfeemi, sana tai muu kielellinen yksikkö voidaan määritellä polyseemiseksi, jos se voi muodostaa eri merkityksiä eri konteksteissa. P. Leinon mukaan polysemian kuvaamisessa on ensimmäiseksi varmistettava, että kyseessä on todella polyseeminen esiintymä eikä esimerkiksi homonyyminen esiintymä. Homonyymiseksi voidaan nimittää esimerkiksi sanaa, jonka fonologinen muoto pysyy samana, mutta merkitys muuttuu kontekstin mukaan. Polysemiaa on siis se, että samalla sanalla on eri merkityksiä ja homonymiaa taas se, että eri sanoilla on sama fonologinen asu. (P. Leino 1993: 121–122.) Selvännän eroa vielä seuraavilla esimerkeillä: sanat *kuusi* 'numero' ja *kuusi* 'puu' ovat homonyymisiä, kun taas esimerkkilauseissa *Talon edessä kasvaa suuri omenapuu* ja *He riitelivät usein lasten edessä* sana *edessä*, on polyseeminen. Ensimmäisessä esimerkissä sana *edessä* kuvaa etupuolella sijaitsemista ja toisessa läsnäoloa. (Adposition polysemiasta lisää esim. Teeri-Niknammoghadam 2021.)

Larjavaara lisää polysemian yhteyteen termin *idiomaattisuus*. Idiomaattinen ilmaus on kahden tai useamman merkin⁸ muodostama kokonaisuus, joka muodostaa oman merkityksellisen yksikkönsä. (Larjavaara 2007: 105.) Kiro sanoista *vittu** esiintyy usein jonkin toisen merkin kanssa yhdessä, esimerkiksi lausumassa *Vitun mahtavaa*. Lausuman merkit muodostavat yhdessä idiomaattisen kielellisen yksikön. Jos lausuman merkit erottaa toisistaan, niiden merkitys ei ole sama kuin mitä niiden yhteismerkitys on. Lisäksi tämän idiomaattisen yksikön

⁸ Larjavaara käyttää termiä *merkki* semantiikan ja pragmatiikan yhteydessä. Merkillä tarkoitetaan tässä asiayhteydessä kielellistä merkkiä. (Larjavaara 2007: 57–58.)

merkitys voi olla polyseeminen, sillä lausuman voi käsittää eri asiayhteyksissä joko positiivisena tai negatiivisena ilmauksena.

2.4 *Vittu*-sanueen kielioppia

Käsittelen tässä luvussa voimasanojen kielioppia ja keskityn erityisesti *vittu*-sanueen kielioppiin. Käyn läpi *vittu**-sanalle ominaisia kieliopillisia piirteitä, jotka ovat tulleet esiin tutkittavassa aineistossa. Ison suomen kieliopin verkkoversio (VISK) listaa useassa pykälässä voimasanojen tehtäviä ja paikkaa lausumassa (§ 1725–1728). Lisäksi olen nostanut esille lauseenjäsenasemista huomionkohdistimen (§ 858), jonka tehtävä on korostaa tietyn lauseenjäsenen tai koko lausuman merkitystä, sekä tunnekausatiivilauseessa esiintyvän *tUttA*-verbin rakenteen (§ 325). Sanaluokista esittelen intensiteettipartikkelin ja intensiteettimääritteen (§ 664) koska *vittu**-sana esiintyy näissä funktioissa aineistossani.

Vittu on morfosyntaktisesti laaja-alainen kirosana, sillä se toimii kantasanana useille johdoksille, kuten esimerkiksi *vituttaa*, *vittumainen* ja *vittuilla*. *Vittu**-sana esiintyy myös useissa vakiintuneissa konstruktioissa, kuten esimerkiksi *haista vittu*. *Vittu*-sana voi toimia myös *sti*-adverbin kantasanana esimerkiksi väitelauseessa *Mua ärsyttää ihan vitusti*. (VISK § 1725.) Kotilainen on tutkinut kieltoverbitöntä kieltokonstruktiota, jossa kieltoverbi korvataan kirosanalla, esimerkiksi *Vittusä rupee mulle inisee* (Kotilainen 2007: 113). VISK mainitsee myös lyhyesti *vittu**-sanasta kieltokonstruktiossa kiellon merkitsijänä ja vahvistajana (§ 1725). *Vittu**-sana voi esiintyä myös adverbin, adjektiivin tai substantiivin genetiivimääritteenä (*vitun paha*), tai nimittelyn seurana (*vitun kusipää*). Kirosanalla voi myös vahvistaa esimerkiksi edussanan ominaisuutta tai määrää (*ihan vitun paljon*), jolloin kirosana toimii intensiteettipartikkelin tavoin. (VISK § 1726.)

Vittu-sana voi esiintyä lausuman alussa, keskellä ja lopussa. Alussa esiintyessään sana toimii usein interjektion tavoin (*Vittu mahtavaa!*), lausuman keskellä sana taas esiintyy usein sävyartikkelina (*Niinku mä en vittu jo olis tehny sitä*) ja lausuman lopussa huomionkohdistimena (*No sano se sitte vittu*). (VISK § 1727.) *Vittu*-sana on usein myös interjektion roolissa joko itsenäisenä merkkinä tai partikkeli(e)n kanssa. Puhuja voi siis vastata vuorollaan pelkällä kirosanalla (*Vittu!*) tai käyttämällä sen kanssa partikkelia tai partikkeleita (*No voi vittu!*). Tällöin sana korostaa reaktion voimakkuutta. (VISK § 1728.)

Esittelen vielä lyhyesti aikaisemmin mainitsemani lauseenjäsenasemat ja sanaluokat. *Vittu**-sana esiintyy usein tunnepitoisissa tilanteissa. Sana voi esiintyä esimerkiksi osana

tunnekausatiivilauseetta, jossa *vittu*-sanasta johdettu verbi *vituttaa* toimii predikaattina (§ 325), esimerkiksi lausumassa *Mua vituttaa*. Huomionkohdistimet muodostavat oman ryhmänsä ja niiden tarkoitus on nimen mukaisesti kiinnittää vastaanottajan huomio joko tiettyyn lausuman lauseenjäseneen tai koko lausuman sisältöön, kuten esimerkiksi lausumassa *Vittu, täähän on hyvää* (VISK § 585). Sanaluokista nostin esille erityisesti intensiteetipartikkelin ja -määritteen. Intensiteetipartikkelina *vittu** määrittää ominaisuuden, tavan tai määrän korkeaa astetta, kuten lausumassa *sitä on ihan vitun paljon*. Intensiteetimääritteenä *vittu** toimii nominin genetiivimuotona, jolloin sillä voidaan ilmaista asennetta, arviota tai tapaa, esimerkiksi *vitun onnistunut* tai *puhua vitun rumasti*. (VISK § 664.)

2.5 Asenteet *vittu*-sanuetta kohtaan

Kuten totesin luvussa 2.1, *vittu*-sanue on sosiolingvivistisesti moniulotteinen, sillä siihen kuuluvat sanat esiintyvät sekä affektiivisesti positiivisessa että negatiivisessa kontekstissa. Kiroilua pidetään yleisesti huonona kielenkäyttönä ja se voi aiheuttaa kuulijassa epämiellyttäviä tunteita. Kiro sanat syntyvät usein kulttuurisidonnaisista tabuista ja niitä käytetään korostamaan vahvoja tunteita ja asenteita. (Andersson – Trudgill 1990: 14 ja 53.) Suomen kiro sanojen synty liitetään tabuihin, kuten esimerkiksi seksuaalisuuteen, eritteisiin ja uskontoon. Näistä kolmesta *vittu*-sanue liitetään yleensä seksuaalisuuteen. (Hjort 2007a: 51–52.)

Englannin kielessä *vittu*-sanun vastineena voidaan pitää sanaa *fuck* (= *naida*, *nussia*. MOT Sanakirjat). Sanojen merkitys on eri, mutta niitä käytetään samalla tavalla – molemmat liittyvät seksuaalisuuden tabuun ja ne aiheuttavat samankaltaisia mielle yhtymiä (Hjort 2015: 321). Sanuetta⁹ *fuck* käytetään kuvaamaan erilaisten tunnetilojen ja tunteiden intensiteettiä. *Fuck*-sanueella voi siis vahvistaa esimerkiksi vihan ja rakkauden sekä kivun ja nautinnon intensiteettiä. Sanueen avulla voidaan myös elävöittää erilaisia tilannekuvauksia. (Andersson – Trudgill 1990: 60.) Suomen kielen *vittu* toimii samalla tavalla. Sanalla voi korostaa esimerkiksi vihan tunnetta toteamalla *Haista vittu!* ja rakkautta toteamalla *Mä rakastan sua ihan vitusti*. Kipua voi kuvata esimerkiksi toteamalla *Ah vittu!* ja nautintoa samalla toteamuksella, mutta prosodian¹⁰ muutoksella. Sanueen monimuotoisuus antaa

⁹ Tässä yhteydessä sanueella tarkoitetaan verbin *fuck* taivutusmuodoista kieliopillistuneita muita lekseemejä, kuten esim. *fuckin* ja *fucken*

¹⁰ Prosodia = puheen intonaatio, rytmi, kesto, nopeus ja jaksotus (Tieteen termipankki 2024)

mahdollisuuden monipuoliseen käyttöön erilaisissa konteksteissa. Tämä tulee esiin myös tutkimassani aineistossa, josta kerron tarkemmin seuraavassa luvussa.

3 Aineiston käsittely ja menetelmä

Käsittelin aineiston keruuta ja analyysissä käyttämäni menetelmää pintapuolisesti jo johdannossa. Tässä luvussa esittelen aineistoani ja sen käsittelyä syvällisemmin sekä perustelen, miksi olen valinnut juuri kyseiset kappaleet analyysini kohteeksi. Lisäksi kerron tarkemmin analyysin tueksi muodostetun taulukon luomisprosessista ja sen eri osista.

3.1 Lyriikoiden keruu ja käsittely

Olen valinnut tutkimukseni aineistoon kymmenen kappaletta eri artisteilta. Täydellinen lista artisteista ja valituista kappaleista löytyy lähdeluettelosta. Kävin läpi manuaalisesti lyrics.fi-sivuston ylläpidolta saamani listan kappaleista, joissa *vittu**-sana esiintyy. Kuuntelin potentiaaliset kappaleet YouTube-sivustolla tarkistaakseni, sisältääkö alkuperäinen kappale tutkittavan lekseemiin. Potentiaaliset vaihtoehdot valitsin artistin tai kappaleen nimen perusteella. Tässä käytin omaa aikaisempaa tuntemustani eri artistien tyylistä sekä intuitiota. Listan suuruuden vuoksi en käynyt kaikkia listalla olleita kappaleita läpi kuuntelemalla. Lyrics.fi-sivuston lyriikoiden lisäksi olen hyödyntänyt itse kokoamaani listaa radiosoitossa olleista kappaleista, joissa *vittu*-sanue esiintyy.

Kymmenen kappaleen joukkoon päätyi lyriikoita, joiden tunnelma oli ensikuulemalla esimerkiksi herkkä (Vesta 2016), lämmin (Elias Gould 2015), reipas (PMMP 2006) tai voimaannuttava (Averagekidluke 2024). Mukana on myös yksi selkeästi aggressiivinen kappale (Apulanta 2001), koska siinä esiintyvä *vittu* edustaa sanan perinteistä karkeaa käyttöä (Kielitoimiston sanakirja 2024). Tässä kappaleessa toistuu 15 kertaa lausuma *sä et vittu ansaitse mua*. Yksi tavoitteistani on kuitenkin osoittaa, että sanuetta käytetään monipuolisesti myös ei-aggressiivisessä ympäristössä.

Kappaleiden valinnan jälkeen olen kuunnellut ja litteroinut lyriikat säikeiksi. Apuna litteroinnissa olen käyttänyt lyrics.fi-sivuston sanoituksia. Osan kappaleista olen litteroinut kokonaan itse kuuntelemalla ja jaksottamalla musiikkia säe kerrallaan. Litteroinnin jälkeen valitsin lyriikoista ne lausumat, joissa esiintyy tutkittava lekseemi. Lausumien hahmottamisen apuna käytin lyriikan rytmin hahmottamisen keinoja (Mäkikalli – Steinby 2013: 204–207). Lausumien lisäksi käytin lyriikoiden muuta sanastoa tunnelman ja teeman analysoinnin tukena. Musiikkikappaleiden lyriikoita analysoidessa on pakostakin huomioitava myös kappaleen melodia jollain tasolla, koska melodia tukee lyriikoiden luomia merkityksiä. En ole lisännyt nuotteja aineistoon, mutta olen huomioinut melodian analysoidessani kappaleen

tunnelmaa. Suurin osa aineistooni päätyneistä lyriikoista olen valinnut alun perin melodian aiheuttaman kiinnostuksen vuoksi.

3.2 Pragmasemanttinen lauseanalyysi

Tutkimukseni on laadullinen ja aineistopohjainen. Koska aineistoni vaatii analyysin tekemistä manuaalisesti, päätin hyödyntää analyysin apuna koodausta ja sijoittaa lausumat taulukkoon (ks. esim. Luodonpää-Manni – Ojutkangas 2022: luku 7; 3.2). Rakensin taulukon Krista Ojutkankaan opastuksella Microsoft Access -ohjelmalla. Access mahdollistaa taulukon muodostamisen lisäksi muun muassa lausuman yksityiskohtaisemman tarkastelun lomakkeen muodossa. Tämä taas helpottaa hahmottamista ja tarkempaa perehtymistä analyysiin lausuma kerrallaan. Lisäsin taulukkoon kappaleen perustietojen ja analysoitavan lausuman lisäksi yhteensä 15 lohkoa analyysin eri osille. Näistä lohkoista neljä koski sitä lauseenjäsentä, johon *vittu**-sanan affektiivinen vaikutusala ulottui, mikäli vaikutusala ei koskenut koko lausumaa. 15:stä lohkoista valitsin lopulta ne, joiden esiintymät halusin nostaa esille analyysissäni. Havainnollistan taulukon lohkoja alla olevassa esimerkissä (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Esimerkki analyysissä käytetyn taulukon lohkoista

Vasemmalla lohkon otsikko, oikealla selite.

esimerkki	analysoitava lausuma
kappaleen tiedot	artisti ja ilmestymisvuosi
kappaleen tunnelma	herkkä / iloinen / reipas jne.
lemma	minkä sanan muoto / johdokset
lauseenjäsenasema	huomionkohdistin / ärsyke jne.
sanaluokka	interjektio / intensiteettimäärite jne.
affektinen vaikutus merkitykseen	korostaako <i>vittu</i> *-sana tunnetta / tilaa / kieltoa jne.
affektiivisuuden vaikutusala	lauseenjäsen / koko lausuma

Päädyin soveltamaan konstruktiokielioppia ja kognitiivista kielioppia tutkimuksessani ja se näkyy myös taulukon lohkoissa. Nämä lähestymistavat mahdollistavat *vittu*-sanueen analysoinnin sekä kieliopin että merkityksien näkökulmasta. Konstruktiokieliopin avulla voin tarkastella sanuetta osana laajempia kielellisiä rakenteita, kun taas kognitiivinen kielioppi on apuna semanttisten ulottuvuuksien analysoinnissa. Nämä kaksi lähestymistapaa yhdessä mahdollistavat sanueen moniulotteisuuden osoittamisen laulujen lyriikoissa. Lohkojen avulla lausumien analyysi on selkeää ja tulokset ovat nähtävillä yhdellä vilkaisulla. Accessin avulla

taulukkoa voi tarkastella joko kokonaisuutena tai yksi lausuma kerrallaan. Näin keskittyminen yhteen analyysiin kerrallaan on mahdollista ilman häiriötekijöitä, mutta kokonaisena taulukkona sain myös kokonaiskuvan siitä, millaista vaihtelua eri lausumien välillä oli – lohko kerrallaan. Taulukkonäkymässä sain myös muodostettua ensimmäisen arvioni siitä, mitä osiota analysoin ja vertailen tässä tutkimuksessani.

4 Vittu-sanueen monipuoliset tehtävät lausumassa

Olen jakanut analyysiluvun kahden pääotsikon alle. Koen, että sanueen monimuotoisuus ja monikäyttöisyys tulee parhaiten esiin esittelemällä sen käyttöä sekä pragmasemantiikan että morfosyntaksin näkökulmasta. Analysoimalla sanueen merkityksiä ja muotoja voin arvioida, pitääkö hypoteesini paikkansa. Lisäksi koen, että vastaaminen tutkimuskysymyksiini on mahdollista vain, jos otan nämä molemmat näkökulmat huomioon.

4.1 Pragmasemanttinen analyysi

4.1.1 Tunnelma ja teema

Aloitan tämän luvun analysoimalla kappaleiden tunnelmaa ja teemaa. Tunnelman ja teeman avulla kappaleista saa paremman kokonaiskuvan. Tämä kokonaiskuva tukee taas merkityksien analysoimista. Valitsin kappaleet suurimmaksi osaksi ensivaikutelman perusteella. Lähes jokainen aineistoni kappaleista oli tunnelmaltaan lämmin, reipas tai herkkä. Kuitenkin teeman yksityiskohtainen tarkastelu osoitti, että lyriikoiden keskeinen sanoma ei aina vastannut melodian luomaa alkutunnelmaa (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Kappaleiden tunnelma ja teema

artisti	esimerkki	tunnelma	teema
Alvari, 2023	<<Vittu>> nyt on kevät	kannustava	masennus
Apulanta, 2001	Sä et <<vittu>> ansaitse mua	vihainen	unettomuus, katkeruus
Averagekidluke, 2024	Mä voin <<vitun>> hyvin	voimaannuttava	ero
Elias Gould, 2015	Avaa sitä ikkunaa vähän <<vitun>>enemmän	lämmin	kaipuu
PMMP, 2006	Mitä on huomenna ja <<vittu>> ikinä	reipas	nuoruus, kesä
Roope Salminen & Koirat, 2019	Huutaa <<vitun>> <<vittu>>	haikaileva	ero
Sallan ja Miron matka, 2015	Mikä kaikki suhteessamme sua niin <<vituttaa>>	voimakas	luopuminen
Sanni, 2016	Että mitähän <<vittua>>	voimaannuttava	petos
Vesta, 2019	<<Vittu>> mulla on siistii	herkkä	yksinäisyys
Vilma Alina, 2024	ja <<vittu>> ahdistaa	haikaileva	ero

Kuten taulukosta 2 voidaan havaita, kappaleiden tunnelma ja teema voivat olla ristiriidassa toisiinsa nähden. Melodia ja laulajan äänensävy voivat antaa mielikuvan esimerkiksi taisteluhenkisestä kappaleesta, mutta lyriikat viittaavat masennuksen teemaan (Alvari 2023). Tunnelma voi olla myös herkkä ja kaunis, mutta teema rakentuukin yksinäisyyden ympärille (Vesta 2019). Kappaleissa on myös tunnelman ja teeman vastinpareja, jotka sopivat hyvin yhteen, kuten esimerkiksi voimaannuttava tunnelma, joka saa parikseen tunnelman aiheuttajan, kuten esimerkiksi erotilanteen tai petoksen (Averagekidluke 2024 – Sanni 2016). Edellä mainittujen yhteen sopivien vastinparien lisäksi voidaan mainita aggressiivinen tunnelma ja katkeruus (Apulanta 2001) sekä reipas tunnelma ja nuoruuden kesien muistelu (PMMP 2006).

Aineistostani neljä kappaletta asettuu ristiriidan ja hyvän vastinparin välimaastoon. Elias Gouldin (2015) kappaleessa lämmin tunnelma sekoittuu pieninä vivahteina havaittavaan kaipuun teemaan. Roope Salminen & Koirat -yhtyeen (2019) teemaltaan haikaileva kappale kertoo erosta. Sallan ja Miron matka -yhtyeen (2015) kappale kertoo luopumisesta voimakkaalla tunnelmalla. Vilma Alina (2024) laulaa myös erosta haikailevaan sävyyn. Kaikkia näitä neljää esimerkkiä yhdistää se, että niissä lauletaan irti päästämisestä ja sen aiheuttamista sekavista tuntemuksista.

4.1.2 Polysemia

Havaitsin paljon polysemiaa, kun vertailin *vittu**-sanan käyttöä aineistoni lausumissa. Sana loi erilaisia merkityksiä käyttöympäristön mukaan, vaikka useassa tapauksessa lekseemi pysyi samana. Sana toimi affektiivisena ilmauksena, huomionherättäjänä, idiomaattisena konstruktiona, intensifioijana, täytesanana ja verbinä (ks. taulukko 3). *Vittu* ei toimi yhdessäkään lausumassa sanan alkuperäisessä merkityksessä 'naisen sukupuolieliminä'. *Sanue* toimii sen sijaan monipuolisesti erilaisissa pragmaattisissa tehtävissä, kuten esimerkiksi puheenvuoron aloituksessa (*vittu nyt on kevät*), tunnetilan vahvistajana (*ja vittu ahdistaa*) ja sanoman vahvistajana (*sä et vittu ansaitse mua*).

Taulukko 3. Polyseeminen funktio lausumassa

esimerkki	lemma	polyseeminen funktio
<<Vittu>> nyt on kevät	vittu	täytesana
Sä et <<vittu>> ansaitse mua	vittu	affektiivinen ilmaus
Mä voin <<vitun>> hyvin	vittu	intensifioija
Avaa sitä ikkunaa vähän <<vitun>>enemmän	vittu	intensifioija
Mitä on huomenna ja <<vittu>> ikinä	vittu	affektiivinen ilmaus
Huutaa <<vitun>> <<vittu>>	vittu	idiomaattinen konstruktio
Mikä kaikki suhteessamme sua niin <<vituttaa>>	vituttaa	verbi
Että mitähän <<vittua>>	vittu	idiomaattinen konstruktio
<<Vittu>> mulla on siistii	vittu	huomionherättäjä
ja <<vittu>> ahdistaa	vittu	täytesana

Analyysini mukaan aineiston kahdessa lausumassa on puhekieleen vakiintunut idiomaattinen konstruktio (ks. taulukko 4). Molempien konstruktioiden lekseemit eivät muodosta itsenäisenä lekseiminä samaa merkitystä kuin osana konstruktiota. Tämän lisäksi konstruktioiden merkitys vaihtelee käyttöympäristön ja kontekstin mukaan. Näissä kahdessa aineistoni esimerkissä *vittu**-sanalla on merkittävä rooli joko tunnetilan tai asiointilan korostajana. Tähän perehdyn tarkemmin seuraavassa luvussa.

Taulukko 4. Idiomaattiset konstruktiot

idiomaattinen konstruktio	merkitys
<<vitun>> <<vittu>>	äärimmäinen turhautuminen
mitähän <<vittua>>	ilmaisee hämmennystä

4.1.3 Affektiiviset funktiot

Analysoin aineistoni lyriikoista *vittu**-sanan affektiivista vaikutusta merkitykseen. Lisäksi otin huomioon, vaikuttaako sana yksittäiseen lauseenjäseneen vai koko lausumaan. Analyysini mukaan *vittu**-sana toimi jokaisen kappaleen lyriikoissa korostajan roolissa (ks. taulukko 5). Sanue korosti muun muassa olotilaa, tunnetta tai kieltoa ja variaatiota oli lähes yhtä paljon kuin esimerkkilausumia aineistossani.

Taulukko 5. vittu-sanueen affektiivinen merkitys lausumassa

esimerkki	affektiivinen merkitys
<<Vittu>> nyt on kevät	tilaa korostava
Sä et <<vittu>> ansaitse mua	kieltoa korostava
Mä voin <<vitun>> hyvin	olotilaa korostava
Avaa sitä ikkunaa vähän <<vitun>>enemmän	käskyä korostava
Mitä on huomenna ja <<vittu>> ikinä	jonkin lopullisuutta korostava
Huutaa <<vitun>> <<vittu>>	voimasanaa korostava
Mikä kaikki suhteessamme sua niin <<vituttaa>>	kysyjän tunnetilaa korostava
Että mitähän <<vittua>>	tunnetta korostava
<<Vittu>> mulla on siistii	tunnetta korostava
ja <<vittu>> ahdistaa	tunnetta korostava

*Vittu**-sanan affektiivisuuden vaikutusala ulottui sekä yksittäiseen lauseenjäseneseen että koko lausumaan (ks. taulukko 6). Viidessä tapauksessa kymmenestä sana vaikutti lauseenjäseneseen ja loppuissa lausumaan, eli aineistoni esimerkkien määrässä tämä tarkoitti tuloksien puolittumista. On kuitenkin huomioitava poikkeustapaus, jossa analyysini mukaan vaikutusala ulottuu sekä lauseenjäseneseen että koko lausumaan. Palaan tähän seuraavassa kappaleessa. Tapauksissa, joissa sana vaikutti lauseenjäseneseen, analysoin myös lauseenjäsenen semanttisen tyyppin sekä kieliopilliset funktiot. Kieliopillisiin funktioihin palaan tarkemmin vielä erillisessä luvussa.

Taulukko 6. Vittu-sanueen affektiivinen vaikutusala lausumassa

lauseenjäsen = LJ / lausuma = L

esimerkki	affektiivinen vaikutusala	lauseenjäsen	lauseenjäsenen semanttinen tyyppi
<<Vittu>> nyt on kevät	L		
Sä et <<vittu>> ansaitse mua	L		
Mä voin <<vitun>> hyvin	LJ	adverbiaali <<hyvin>>	tunne
Avaa sitä ikkunaa vähän <<vitun>>enemmän	LJ	adverbi <<enemmän>>	määrä
Mitä on huomenna ja <<vittu>> ikinä	LJ	adverbiaali <<ikinä>>	aika
Huutaa <<vitun>> <<vittu>>	LJ	objekti <<vittu>>	voimasana

Mikä kaikki suhteessamme sua niin <<vituttaa>>	LJ/L	objekti <<sua>>	ihminen
Että mitähän <<vittua>>	L		
<<Vittu>> mulla on siistii	L		
ja <<vittu>> ahdistaa	LJ	predikaatti <<ahdistaa>>	tunne

Kuten taulukosta 6 voidaan havaita, *vittu**-sana vaikuttaa lauseenjäsenen eri funktioissa. Sanalla voidaan korostaa tunnetilaa tai tuoda esiin ajan määreitä. Sanalla voi myös korostaa voimasanaa. Aineistostani nousee affektiivisuuden näkökulmasta esiin yksi ristiriitainen esimerkki. Sallan ja Miron matkan kappaleessa lausuma *Mikä kaikki sua niin vituttaa* on mielenkiintoinen, sillä affektiivisuus ulottuu niin kokijaan *sua* kuin koko lausuman vuorovaikutustilanteeseen. *Vituttaa*-verbillä siis viitataan verbin objektin *sua* tunnetilaan, mutta samalla sillä korostetaan kysyjän turhautumista. Lausumassa on toisin sanoen kahden eri tason ilmiön risteämä. Käsittelen tätä verbiä vielä tarkemmin seuraavassa luvussa, jossa perehdyn *vittu*-sanueen kieliopillisiin funktioihin.

4.2 Morfosyntaktinen analyysi

Tutkimukseni keskittyi alun perin *vittu*-sanueen pragmasemanttisiin funktioihin, mutta analyysini osoitti, että myös kieliopilliset funktiot nostavat esille sanueen monipuolisuutta lausumissa. Esittelen seuraavaksi morfosyntaktisen analyysini tuloksia. Lähestyn aihetta ensin esittelemällä *vittu*-sanueen lauseenjäsenasemia ja sanaluokkia aineistoni lausumissa. Tämän jälkeen esittelen lausumien lausetyypit. Lopuksi perehdyn syvällisemmin Sannin (2016) lyriikoiden *että mitähän vittua* -lausumaan, sillä lausuman moniulotteisuus ansaitsee erityistä huomiota.

4.2.1 Lauseenjäsenasema

Aineistoni lausumista kahdeksassa tapauksessa kymmenestä *vittu**-sana oli huomionkohdistimen asemassa. Kaikissa näissä tapauksissa sanueen lemma oli *vittu* ja sanan tehtävänä oli kiinnittää huomio joko koko lausumaan, tai yksittäiseen lauseenjäsenen. Yhdessä tapauksessa *vittu**-sana oli tunneverbin asemassa kuvaamassa tunteen voimakkuutta ja yhdessä tapauksessa objektina retorisessa kysymyslauseessa. Olen listannut alla olevaan taulukkoon aineistoni esimerkit sekä sanueen lauseenjäsenasemat.

Taulukko 7. *Vittu*-sanueen lauseenjäsenasemat

esimerkki	lauseenjäsenasema
<<Vittu>> nyt on kevät	huomionkohdistin
Sä et <<vittu>> ansaitse mua	huomionkohdistin
Mä voin <<vitun>> hyvin	adverbiaali
Avaa sitä ikkunaa vähän <<vitun>>enemmän	adverbiaali
Mitä on huomenna ja <<vittu>> ikinä	huomionkohdistin
Huutaa <<vitun>> <<vittu>>	huomionkohdistin
Mikä kaikki suhteessamme sua niin <<vituttaa>>	predikaatti
Että mitähän <<vittua>>	objekti
<<Vittu>> mulla on siistii	huomionkohdistin
ja <<vittu>> ahdistaa	huomionkohdistin

Kuten taulukosta voi havaita, lauseenjäsenasemissa on lausumien osalta jonkin verran vaihtelua. Esille nousi kaksi poikkeamaa, joihin perehdyn seuraavaksi tarkemmin.

Esimerkissä *Mikä kaikki suhteessamme sua niin vituttaa* tutkittavan lausuman lemma on tunneverbi *vituttaa*. Esimerkki on aineistossani ainoa, jonka lemma poikkeaa muista.

Tunneverbi esiintyy usein tunnekausatiivilauseessa (VISK § 467) ja niin on myös esimerkkini tapauksessa.

Toinen lausuma, jonka haluan nostaa esille, on *Että mitähän vittua*. *Vittu**-sana esiintyy tässä esimerkissä retorisisessa kysymyksessä objektina, jota määrittää interrogatiivipronomini *mitähän*. Lisäksi esimerkin sana *vittua* on sanaluokaltaan substantiivi, jolla viitataan sanoman sisältöön, johon puhuja esittää oman affektiivisen kantansa. Tämä yksityiskohta nousee esille myös seuraavassa kappaleessa.

4.2.2 Sanaluokka

Vittu-sanueen lauseenjäsenasemissa ei ollut suurta vaihtelua, mutta sanaluokkien osalta vaihtelua esiintyi jonkin verran (ks. taulukko 8). Puolessa tapauksista sanue esiintyi interjektiona. Lopuissa tapauksissa sanue esiintyi intensiteettimääritteenä, intensiteettipartikkelina, substantiivina ja tunneverbinä.

Taulukko 8. *Vittu*-sanueen sanaluokka lausumassa

esimerkki	sanaluokka
<<Vittu>> nyt on kevät	interjektio
Sä et <<vittu>> ansaitse mua	interjektio
Mä voin <<vitun>> hyvin	intensiteettimäärite
Avaa sitä ikkunaa vähän <<vitun>>enemmän	intensiteettipartikkeli
Mitä on huomenna ja <<vittu>> ikinä	interjektio
Huutaa <<vitun>> <<vittu>>	intensiteettimäärite
Mikä kaikki suhteessamme sua niin <<vituttaa>>	tunneverbi
Että mitähän <<vittua>>	substantiivi
<<Vittu>> mulla on siistii	interjektio
ja <<vittu>> ahdistaa	interjektio

Esiintyessään interjektiona *vittu**-sana toimii huudahduksen tavoin lausuman alussa ja keskellä. Kaikissa näissä tapauksissa lauseenjäsenasema oli huomionkohdistin. Huomio kohdistui tasaisesti joko koko lausumaan tai yksittäiseen lauseenjäseneseen. Kahdessa tapauksessa sana esiintyi intensiteettimääritteinä ja sen tehtävä oli korostaa yksittäisen lauseenjäsenen merkitystä. Yhdessä tapauksessa *vittu**-sana toimi intensiteettipartikkelina korostamassa toiminnon intensiteettiä eli sitä, kuinka paljon ikkunaa avataan. Yhdessä tapauksessa sana toimi substantiivina korostamassa tilanteen yllättävyyttä ja yhdessä tapauksessa tunneverbin roolissa korostamassa harmituksen astetta.

4.2.3 Lausetyyppi

Lausetyyppien osalta *vittu*-sanueen esiintymisympäristössä oli eniten vaihtelua. *Vittu**-sana esiintyi useissa erilaisissa lausetyypeissä ja sen funktio vaihteli niin, että kahdessa esimerkkilausumassa lausetyyppi oli sama, mutta sanue esiintyi eri sanaluokissa. Listasin alla olevaan taulukkoon (taulukko 9) esimerkin ja lausetyypin lisäksi myös sanaluokan, jotta vaihtelu olisi selkeämmin havaittavissa.

Taulukko 9. *Vittu*-sanueen esiintymisympäristö ja sanaluokka

esimerkki	lausetyyppi	sanaluokka
<<Vittu>> nyt on kevät	tilalause	interjektio
Sä et <<vittu>> ansaitse mua	transitiivilause	interjektio
Mä voin <<vitun>> hyvin	intransitiivilause	intensiteettimäärite
Avaa sitä ikkunaa vähän <<vitun>>enemmän	transitiivilause	intensiteettipartikkeli

Mitä on huomenna ja <<vittu>> ikinä	eksklamatiivilause	interjektio
Huutaa <<vitun>> <<vittu>>	eksklamatiivilause	intenseittimäärite
Mikä kaikki suhteessamme sua niin <<vituttaa>>	tunnekausatiivilause	tunneverbi
Että mitähän <<vittua>>	retorinen kysymyslause	substantiivi
<<Vittu>> mulla on siistii	omistuslause	interjektio
ja <<vittu>> ahdistaa	tunnekausatiivilause	interjektio

Otin analyysiini mukaan lausetyypin analyysin, jotta voisin todistaa hypoteesini paikkaansa pitäväksi. Aineistoni lausumat jakaantuivat useaan eri lausetyyppiin, ja tämä on yksi osoitus monipuolisesta *vittu*-sanueen käyttöympäristöstä. Lausetyypeistä yleisimmiksi *vittu*-sanueen käyttöympäristöksi osoittautuivat eksklamatiivi-, transitiivi- sekä tunnekausatiivilauseet. Tapauksia löytyi kustakin kuitenkin vain kaksi, joten kovin yleiseksi käyttötavaksi näitä lausetyyppejä ei voi olettaa aineistoni pohjalta. Lausetyyppien monipuolinen variointi osoittaa sen, että *vittu*-sanue on vaihtelevassa käytössä aineistoni lausumissa.

4.2.4 *Mitähän vittua* -konstruktio

Analyysiluvun loppuksi halusin vielä nostaa esille Sannin kappaleessa (2016) esiintyvän *mitähän vittua* -konstruktion sen moniulotteisuuden vuoksi. Olen listannut alla olevaan taulukkoon *vittu*-sanueen tehtäviä lausumassa *Että mitähän vittua*. Näiden komponenttien syvempi tarkastelu oli konstruktioanalyysini lähtökohtana.

Taulukko 10. *Vittu*-sanueen funktioita lausumassa *Että mitähän vittua*

esimerkki	Että mitähän <<vittua>>
lemma	vittu
lauseenjäsenasema	objekti
sanaluokka	substantiivi
lausetyyppi	retorinen kysymys
affektinen vaikutus merkitykseen	tunnetta korostava
affektiivisuuden vaikutusala	koko lausuma

Otin affektiivisuuden osaksi tätä analyysiä, koska kyseessä on retorinen kysymys. Jotta voin analysoida *vittu**-sanon tehtävää tässä konstruktiossa, täytyy ottaa huomioon myös affektiivinen näkökulma. Vertaan analyysissäni puhekieleen vakiintuneen konstruktion *mitä vittua* affektiivisuutta Sannin kappaleen konstruktion *mitähän vittua*. Sävyartikkeli *-hAn*

tuo konstruktion nimensä mukaisesti hieman eri sävyn (sävyartikkelin tehtävästä retorisisessa lauseessa esim. VISK § 1705). Konstruktiolla *mitä vittua* osoitetaan suoraa hämmästyä ja välitöntä, ärtynyttä reaktiota. *-hAn*-partikkeli tuo konstruktion harkitsevan sävyn ja tekee lausumasta enemmän retorisen. Kysymykseen *mitä vittua?* voidaan luonnollisesti vastata tilanteen vaatimalla tavalla, mutta konstruktiolla *mitähän vittua* on sen sijaan enemmän epäsuora harkitseva reaktio, joka muodostaa retorisen kysymyksen. Retoriseen kysymykseen taas ei useimmiten odoteta vastausta.

Molemmissa konstruktioiden sekä interrogatiivipronomini *mitä/mitähän* että substantiivi *vittua* ovat partitiivissa, mikä on yleistä retorisisissa lauseissa (VISK § 1713), mutta tästä yhteneväisyydestä riippumatta *-hAn*-partikkeli muuttaa konstruktion merkitystä.

Konstruktiolla *mitähän vittua* interrogatiivipronomini määrittää substantiivia. *Vittu* on Ison suomen kieliopin mukaan täysiparadigmainen substantiivi – eli kaikissa sijamuodoissa ja luvuissa taipuva substantiivi – joka voi esiintyä kiteytyneissä konstruktioiden (VISK § 1725). Tutkimassani konstruktiolla substantiivi korostaa tilanteen yllättävyyttä ja kokijan hämmennystä, eikä sillä ole mitään tekemistä naisen sukupuolielimien kanssa.

5 Päätelmät

Olen tutkinut tutkielmassani *vittu*-sanueen käyttöä suomenkielisten laulujen lyriikoissa. Alkuperäinen ajatukseni oli tutkia *vittu**-sanan affektiivisuutta suomenkielisten laulujen lyriikoissa keskittyen ei-aggressiivisiin käyttöympäristöihin. Analyysin edetessä tutkimukseni laajeni useaan suuntaan ja pian havaitsin, että myös kieliopilliset funktiot olivat tutkimisen arvoisia. Päädyin lopulta jakamaan analyysini pragmasemantiikan ja morfosyntaksin sateenvarjotermien alle. Vaikka analyysini jäivät suhteellisen pintapuolisiksi, sain osoitettua *vittu*-sanueen monipuolisen käytön laulujen lyriikoissa. Analyysissäni käytin apuna lauseanalyysiä, johon sijoitin lohkoja sekä pragmasemanttiselle että morfosyntaktiselle analyysille.

Tutkimukseni osoitti, että *vittu*-sanueella on oma merkityksellinen ja kieliopillinen funktio lausumassa. Valtaosassa aineistoni esimerkeistä *vittu**-sana toimi huomionkohdistimena ja korosti joko lauseenjäsenen, tai koko lausuman affektiivisuutta. Analyysini osoitti myös sen, että jokainen lausuma menettää merkityksestään kärjen, jos *vittu**-sanan poistaa lausumasta. Lisäksi analyysissäni tulivat esille sanueen monipuoliset funktiot lausumassa, kuten vaihteleva sanaluokka, lausetyyppi, polyseemisuus ja affektiivisuus. *Vittu**-sanan paikka lausumassa oli myös vaihteleva, sillä se esiintyi lauseen alussa, keskellä sekä lopussa. *Vittu**-sanan esiintyminen kahdessa idiomaattisessa konstruktiossa puolestaan osoitti sen, että sanue on vakiintunut puhekieleen. Toinen esimerkeistä (*vitun vittu*) osoittaa usein äärimmäistä turhautumista, mutta toinen (*mitähän vittua*) on luonteeltaan neutraalimpi ja voisi täten esiintyä sekä positiivisessa että negatiivisessa kontekstissa. Tutkimukseni mukaan *vittu*-sana taipuu myös verbiksi, mikä vahvistaa alkuperäistä ajatustani sanueen monipuolisuudesta.

Hypoteesini oli, että *vittu*-sanuetta käytetään monipuolisesti eri rooleissa ja sillä korostetaan lausuman affektiivisuutta. Lisäksi oletin, että sanueen käyttöympäristön ei tarvitse olla aggressiivinen tai vihainen. Tutkimukseni osoitti hypoteesini paikkaansa pitäväksi.

Tutkimukseni aineistossa olevien kappaleiden tunnelma ja teema olivat vaihtelevia, mikä osoitti sen, että *vittu*-sanueen käyttöympäristö ei ole aina aggressiivinen. Kuitenkin valtaosa aineiston lyriikoista olivat teemaltaan synkkiä, sillä ne liittyivät esimerkiksi masennukseen, eroon, luopumiseen tai unettomuuteen. Melodia sen sijaan antoi valtaosassa tapauksia kuvan siitä, että kappale on lämmin, reipas, herkkä tai voimaannuttava, mikä taas tukee hypoteesiani. Haluan nostaa esille myös sen, että *vittu*-sanue ei ollut yhdessäkään aineistoni lausumassa asemassa, jossa sanueella olisi viitattu sen alkuperäiseen merkitykseen naisen

sukupuolieliminä. Sen sijaan sanue toimi kaikissa tapauksissa korostajan roolissa ja se tuki muiden lauseenjäsenten luomia merkityksiä.

Vittu-sanue on moniulotteinen ja monipuolisesti käytettävä elementti lausumissa, joissa halutaan korostaa affektiivisuutta. Analyysini osoitti sen, että sanuetta voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta, mikä taas tarkoittaa sitä, että tutkittavaa on vielä tulevaisuudessakin. Voisin syventää tutkimustani ottamalla mukaan kyselylomakkeet, joiden avulla voisin selvittää eri ikäluokkiin kuuluvien ihmisten mielipiteitä *vittu**-sanon käytöstä radiosoitossa olevissa musiikkikappaleissa. Eri ikäisten asenteet voisivat antaa laajemman kuvan siitä, onko sanon käyttö lisääntynyt vuosikymmenten aikana ja koetaanko sen käyttö neutraalimmaksi kuin aikaisemmin. Tämän lisäksi voisin laajentaa aineistoani, sillä *vittu**-sanon sisältäviä kappaleita on saatavilla reilusti. Mukaan voisi ottaa myös enemmän aggressiivisia ja vihaisia kappaleita sekä laajentaa genrerepertuaaria. Näin sanueen käytöstä voisi tulla esiin funktioita, joita ei tutkimukseni aineistossa esiintynyt. Aineiston laajentamisen lisäksi voisin pyytää haastatteluja lyriikoiden tekijöiltä ja kysyä heidän tarkoituseriään ja ajatuksiaan *vittu*-sanueen funktioista heidän lyriikoissaan. Kiro sanat ovat mielenkiintoinen tutkimuksen aihe ja tabu-asemastaan huolimatta niiden käyttöä ja funktioita pitäisi tutkia enemmän – ovathan ne sanoja muiden joukossa.

Lopuksi haluan vielä kiittää Krista Ojutkangasta, joka oli suurena apuna analyysitaulukon muodostamisessa, siihen sijoitettujen ominaisuuksien valinnassa sekä Access-ohjelman käyttöönotossa. Haluan myös kiittää Tuomas Huumoa, joka ohjasi aiheen valinnassa ja rajauksessa sekä analyysissä minut oikeaan suuntaan.

Lähteet

Aineslähteet

Lyrics.fi. Kattavin kokoelma suomalaisten kappaleiden sanoituksia. Viitattu 10.12.2024

Saatavilla: <https://lyrics.fi/>

lyrics@lyrics.fi. Re: Apua kandidaatintutkielmaan/haussa laulujen sanoja. [Sähköpostiviesti.]

Vastaanottaja: Kati Kananen. Viesti vastaanotettu 17.9.2024. (Huom! Ylläpito pysyy anonyyminä omasta tahdostaan.)

Kappaleiden melodiset versiot

Alvari 2023. *Vittu nyt on kevät*. Viitattu 9.10.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=-LN2E8ot0y0>

Apulanta 2001. *Tunnit*. Viitattu 30.10.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=IXbvjt4Fd4Y>

Averagekidluke 2024. *Vitun hyvin feat. Turisti*. Viitattu 9.10.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=JcWaxbYI7EM>

Elias Gould 2015. *Ikuinen heinäkuu*. Viitattu 9.10.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=O-tSWmA1UrU>

PMMP 2006. *Kesäkaverit*. Viitattu 9.10.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=FoEFs7Vjike>

Roope salminen & Koirat 2019. *Snadi*. Viitattu 9.10.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=swyVkyDwH7c>

Sallan ja Miron matka maailman ympäri 2015. *Rakastat mua paremmin*. Viitattu 9.10.2024.

Saatavilla: https://www.youtube.com/watch?v=83Rw9_UWKMY

Sanni 2016. *Että mitähän vittua*. Viitattu 15.11.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=YIHvxv43moQ>

Vesta 2019. *Tuun ilman huomioo toimeen*. Viitattu 9.10.2024. Saatavilla:

https://www.youtube.com/watch?v=_kcif51dYYo

Vilma Alina 2024. *Paha tapa*. Viitattu 9.10.2024. Saatavilla:

<https://www.youtube.com/watch?v=LwPgzbVlllQ>

Lyriikat

Alvari 2023. *Vittu nyt on kevät*. Albumilta *Vittu nyt on kevät*. Universal Music Group.

Apulanta 2001. *Tunnit*. Albumilta Heinola. Levy-yhtiö.

Averagekidluke 2024. *Vitun hyvin, feat. Turisti*. Albumilta YUNO. Warner Music Finland.

Elias Gould 2015. *Ikuinen heinäkuu, feat. Iisa*. Single. PME Records.

PMMP 2006. *Kesäkaverit*. Albumilta Leskiäidin tyttäret. Sony BMG.

Roope Salminen ja Jon-Jon Geitelin 2019. *Snadi*. Albumilta *Koiran vuosi*. Warner Music Finland.

Sallan ja Miron matka maailman ympäri 2015. *Rakastat mua paremmin*. Albumilta <3. Warner Music Finland.

Sanni 2016. *Että mitähän vittua*. Single. Warner Music Finland.

Vesta 2019. *Tuun ilman huomioo toimeen*. Single. Warner Music Finland.

Vilma Alina 2024. *Paha tapa*. Albumilta *Polut kasvaa umpeen*. Universal Music Group.

Tutkimuskirjallisuus

Andersson, Lars – Trudgill, Peter 1990. *Bad language*. Blackwell, Oxford.

Haapala, Monica 2021. ”*Voi vi**u, vi*un vi**u*”: *Kirosanat ja niiden sensurointi Twitter-keskustelupalstalla*. [Verkojulkaisu.] Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202112109113>

Haapala, Vesa 2013. Lyriikka. *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Toim. Mäkikalli, Aino – Steinby, Liisa. SKS, Helsinki.

Hjort, Minna (2015). *Vittu and fuck – tales from a literary coexistence. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki*, s. 333–344- Toim. Pahta, Päivi – Liimatainen, Annikki – Larjavaara, Meri. [Verkojulkaisu.] Viitattu 4.12.2024.

Saatavilla: https://tuhat.halvi.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/49995712/Dialog3_painoon.pdf#page=333

Hjort, Minna 2007a. ”Nyt mun kyllä täytyy vaihtaa rekisteriä, eli siis vittu”:

Voimasanankäytöstä Mikko Rimmisen Pussikaljaromaanissa. *Sananjalka*, 49:1, s. 45–61.

DOI: <https://doi.org/10.30673/sja.86673>

— 2007b. Kirosana vai voimasana ja muita karkeita terminologisia pohdintoja. *Vaasan yliopiston käännosteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut*, s. 74–84. Toim. Nina Niemelä, & Esa Lehtinen. Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet: Vakki-symposium XXVII Vaasa 9.-10.2.2007. [Verkkojulkaisu.] Vaasan yliopisto, Vaasa. Viitattu 3.12.2024. Saatavilla:

https://www.vakki.net/publications/2007/VAKKI2007_Hjort.pdf

Huotari, Lydia 2016. *Havainnointitutkimus Jyväskylän toisen asteen oppilaiden kiroilusta*.

[Verkkojulkaisu.] Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla:

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201605122509>

Joronen, Piia 2007. *ÄRSYTTÄVÄ KIELI: Puhekieleen kohdistuvat affektiset kannanotot Ilta-Sanomien verkkokeskusteluissa*. [Verkkojulkaisu.] Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.

Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:joy-20090061>

Jussila, Raimo 1998. *Vanhat Sanat – Vanhan kirjasuomen ensiesiintymiä*. Gummerus, Jyväskylä.

Jussila, Raimo ja Länsimäki, Maija 2010. *Seksisanat – Suuri suomalainen seksisanakirja*.

Prometheus kustannus Oy, Tallinna.

Karvinen, Kati 2014: Affektiivisuutta voi joskus olla vaikea määritellä. *Hyvää virkakieltä - palstan kokoelmat*. [Verkkojulkaisu.] Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Viitattu

28.11.2024. Saatavilla:

https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/hyvaa_virkakielta/hyvaa_virkakielta_palstan_arkisto_%282002_2014%29/affektiivisuutta_voi_joskus_olla_vaikea_maaritella

Kaunonen, Venla 2024. *Jumalaudan idiootti: Kirosanonien kieliopillinen hyväksyttävyyden nuorten kielitajun valossa*. [Verkkojulkaisu.] Kandidaatintutkielma. Turun yliopisto.

Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024040514884>

Kielitoimiston sanakirja 2024. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. [Verkkojulkaisu HTML.] Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 19.3.2024. Viitattu 3.12.2024.

Kotilainen, Lari 2007. *Konstruktoiden dynamiikkaa*. [Verkkojulkaisu.] Helsingin yliopisto. URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-4442-7>

Lampinen, Petra – Enqvist, Eero – Hahtola, Pinja – Leino, Jaakko – Timonen, Senni 2015. *Tupa ryskyi, parret paukkui – Suomen kansan rivot runot*. WSOY, Helsinki.

Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive grammar: A basic introduction*. [Verkkojulkaisu.] Oxford University Press. Viitattu 26.11.2024. Saatavilla: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=3052572>

Larjavaara, Matti 2007. *Pragmasemantiikka*. SKS, Helsinki.

Leino, Jaakko 2005. Frames, profiles and constructions: Two collaborating CGs meet the Finnish permissive construction. Toim. Östman, Jan-Ola – Fried, Mirjam. Teoksessa *Construction grammars: Cognitive grounding and theoretical extensions*. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

Leino, Pentti 1993. *Kieli 7: Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1. Polysemia – kielen moniselitteisyys*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki.

Luodonpää-Manni, Milla – Ojutkangas, Krista 2022. Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus. Toim. Luodonpää-Manni – Hamunen – Konstenius – Miestamo – Nikanne – Sinnemäki. Teoksessa: *Kielentutkimuksen menetelmiä I–V*. [Verkkojulkaisu.] SKS, Helsinki. DOI: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>

Meri, Veijo 2002. *Sanojen synty – Suomen kielen historiaa esittelevä hakuteos koko kansalle*. Gummerus, Jyväskylä.

MOT Sanakirjat: käänös sanasta *fuck*. [Verkkosanakirja.] Viitattu 4.12.2024. Saatavilla: <https://www.sanakirja.fi/>

Teeri-Niknamoghadam, Krista 2021. 'Edessä' olemisen monet merkitykset – Suomen *edessä*-adposition polysemiaa. *Virittäjä*, 125:2, s. 160–188. DOI: <https://doi.org/10.23982/vir.87603>

Tieteen termipankki 21.11.2024: Kielitiede:dysfemismi. [Verkkosanakirja.] Saatavilla:
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:dysfemismi>

Tieteen termipankki 26.11.2024: Kielitiede:kognitiivinen kielioppi. [Verkkosanakirja.]
Saatavilla: [https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:kognitiivinen kielioppi](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:kognitiivinen_kielioppi)

Tieteen termipankki 17.01.2025: Nimitys:lemma.[Verkkosanakirja,] Saatavilla:
<https://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:lemma>

Tieteen termipankki 3.12.2024: Kielitiede:prosodia. [Verkkosanakirja.] Saatavilla:
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:prosodia>

Tuiskunen, Sari 2023. *Voimasanojen variaatio eri-ikäisten Suomi24-verkkokeskusteluissa.*
[Verkkojulkaisu.] Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavilla:
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202310279200>

VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen,
Tarja Riitta – Alho, Irja 2004. Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura. [Verkkoversio.] Viitattu 7.2.2025. Saatavilla: <https://kaino.kotus.fi/visk/etusivu.php>

Östman, Jan-Ola – Fried, Mirjam 2005. *Construction grammars: cognitive grounding and
theoretical extensions.* John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

Lyhenteet

KS = Kielitoimiston sanakirja

SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura